

בבא מציעא כ"א

פרק שני 'אלו מציאות'

משנה

אלו מציאות שלו פירות מפוזרים מעות מפוזרות כריכות ברה"ר

המשנה מחלקת בין מציאות שהם של המוצאם, לבין מציאות שחייב להכריז עליהם. אלו מציאות שלו: מצא פירות מפוזרין שהבעלים נתייאשו מהן והם הפקר, מעות מפוזרות שאין להם סימן וניכר שהתייאש מהם²⁶⁷, עומרים קטנים ברשות הרבים²⁶⁸ שהכל דשין עליהם ואם היה סימן נקשר עליהן הוא נשחת, עגולי דבילה, וככרות של נחתום שכל ככרות הנחתומין שוים²⁶⁹, מחרוזות של דגים, חתיכות של בשר, וגיזי צמר שנגזזים כשאר כל גיזת המדינה²⁷⁰, ואניצי פשתן, וצמר סרוק ומשוך כלשון צבוע בארגמן, הרי אלו שלו, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר, כל שיש בו שינוי חייב להכריז. כיצד? מצא עגול של דבילה ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז.

גמרא

וכמה אמר רב יצחק קב בד' שואלת הגמרא, מה כוונת המשנה במה ששינוי מצא פירות מפוזרין, כמה חשוב פיזור? אמר רב יצחק²⁷¹, קב מפוזר בארבע אמות. אבל בשלש אמות, אינו פיזור. ומבררת הגמרא כיצד מדובר, אם מצאם דרך נפילה שלא הונחו שם מדעת אלא נפלו, אפילו

267 וזהו טעם כולם. רש"י.

268 כריכות ברה"ר. דוקא בכריכות מחלק בין רה"ר לרה"י משום שלמ"ד שסימן העשוי לידרס הוא סימן ומקום הוי סימן מדובר שאין סימן. ומקום אינו סימן ברה"ר משום שנישופים וברה"י מקום הוא סימן וחייב להכריז. וכשמצאם דרך הינוח. וככרות של נחתום ועיגולי דבילה אין בהם סימן והוא שלו אף ברה"י, ומדובר שמצא דרך נפילה, ולכן מקום אינו סימן. וי"ל שנקט כריכות שאגב שהם כבדים לא נופלים שלא מדעת אלא כשעומד לפוש מניה לארץ ושכחם שם. וככרות של בעה"ב יש להן סימן שבעלי בתים רגילים לעשות סימן בככרותיהם ולכן אפ' ברשות הרבים חייב להכריז שסימן העשוי לידרס הוא סימן. וציבורי מעות ופירות שהמקום סימן אף ברה"ר משום דלא שייך בהו מנשפת. וי"ל שכל ספק הינוח לא יטול הוא רק כשמצא במקום מוצנע ומשתמר שלא יטול אם אין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז. ולמ"ד (סימן העשוי לידרס אינו סימן ומקום אינו סימן מדובר בכריכות שיש בהם סימן. וברה"י מכריז. וככרות של נחתום והשאר אין בהם סימן ולכן אף ברה"י הם שלו. וככרות של בעה"ב שיש בהם סימן חייב להכריז אף ברה"ר, שאין עשוי לידרס משום שאין מעבירין על האוכלין. וכל המשנה היא בין בדרך נפילה בין בדרך הינוח. וי"ל שאע"פ שהבעלים אינו יודע לכיין המקום הוא יודע אם נפל ברשות הרבים או ברשות היחיד. תוס'.

269 אבל ככרות של בעל הבית יש בהן סימן. רש"י.

270 להוציא את הבאות מבית האומן כמו ששינוי בסיפא. רש"י.

271 צריך לומר שרבי יצחק הוא ששאל וכמה. שאם הגמרא שאלה קשה שנעמיד בדרך נפילה ואפילו הרבה כמו שהגמ' שאלה אח"כ, אלא הוא מדברי רבי יצחק. ורבי יצחק לא רצה להעמיד בדרך נפילה ואפילו הרבה משום שסבר כאביי שיאוש שלא מדעת אינו יאוש. אלא מעמיד במכששתא דבי דרי שהניחם שם מדעת. וכן הוא לקמן ששאלו, ולעולם ואמר רב יהודה כו'. וצריך לומר שרב יהודה אמר ולעולם וכן בפרק לא יחפור במרחיקין מן החלונות שאמר וכמה אמר רב יבא כמלא רוחב חלון. תוס'.

הרבה יותר מקב הם שלו, כיון שאין בהם סימן, והבעלים התייאש מהם. ואם הוא דרך הינוח ועתיד לחזור וליטלם, אפילו פחות מכאן לא יקח לעצמו? אמר רבי עוקבא בר חמא, מדובר בשעת אסיפת גרנות, והבעלים דש אותם כאן ונשאו את העיקר ואלו נותרו. אם יש קב בארבע אמות שהטרחו לקבצם מרובה, אינו חוזר לקחתם והוא מפקירם. ואם פיזורם היה בפחות מכאן, הוא טורח ובא לקחתם ולא מפקירם.

הספק של ר' ירמיה בחצי קב בב' אמות בקביים בח' אמות
הסתפק רבי ירמיה, מה הדין במצא חצי קב פירות בשתי אמות²⁷². האם הטעם שבקב בארבע אמות הם שלו משום שהטרחו מרובה, וממילא יש להניח שהבעלים התייאש, אבל בחצי קב בשתי אמות, כיון שהטרחו אינה מרובה אינו מפקירם. או שנאמר שהטעם הוא משום שקב פירות אינם חשובים בעיניו לטרוח טורח של איסוף מארבע אמות, ממילא גם בחצי קב בשתי אמות כיון שאינם חשובים מפקיר אותם. ומה הדין בקביים בשמונה אמות? האם הטעם שבקב בארבע אמות הוא מפקיר משום שטרחתו מרובה, וכל שכן קביים בשמונה אמות. או משום שאינם חשובים, וקביים בשמונה אמות כיון שהם חשובים לא מפקירם.

ועוד הסתפק, מה הדין בקב שומשמין המפוררים בארבע אמות, שמצד אחד כיון שהם קטנים מאד יש טורח באיסופם יותר מחטים וממילא כל שכן שמפקירם, או שכיון ודמיהם יקרים והם חשובים, לא מפקירם. ומה הדין בקב תמרים בארבע אמות, קב רמונים בארבע אמות. האם כיון שהם גדולים ואין טורח באיסופם אינו מפקירם, או כיון שאינם חשובים הוא מפקירם. ועל ספיקות אלו נשארה הגמרא בתיקו.

יאוש שלא מדעת אביי אמר
לא הוי יאוש רבא מר הוי יאווש²⁷³
נחלקו אביי ורבא 'ביאוש שלא מדעת! כלומר, דבר שסתמו יאוש כשידע שנפל ממנו, וכשמצאו הבעלים עדיין לא ידעו שנפל מהן. אביי אמר אינו יאוש, ורבא אמר הוא יאוש. בדבר שיש בו סימן, אין חולק שאינו יאוש. ואף על גב ששמענוהו שמתיאש לבסוף לאחר שזה מצאו²⁷³, אינו יאוש מפני שכשבא לידו באיסור הוא שבא לידו, שהוא דבר שאינו עשוי להתיאש. וכאשר ידע שנפל ממנו הוא לא עומד להתיאש²⁷⁴, שיאמר אתן את הסימן שיש לי בו ואקחנו. וכן אם נמצא בזוטו של ים, שהם המקומות בשפת הים שפעמיים ביום הים חוזר לאחוריו ושוטף מה שמוצא שם, ובשלוליתו

272 התוס' הקשו הלא קב בארבע אמות הוא חצי קב בשתי אמות ומה הספק? וי"ל כיון שאין אלא חצי קב ילקוט כיון שאין לו טורח לגמור, אבל קב בארבע אמות יש לו טורח ללקוט הכל ואין מלקט כלל. או שנאמר שקב בארבע אמות מרובעים הוא חצי קב בשתי אמות רוחב וארבע אמות אורך. וכאן הסתפקו בחצי קב בב' אמות על ב' אמות. תוס'.

273 כגון שאמר ווי ליה לחסרון כיס שגילה דעתו שנואש מהן. רש"י.

274 ואע"ג שעכשיו הוא מתיאש הוא אקראי בעלמא ומתחילה לא היה עומד להתיאש. תוס'.

של נהר, שהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו ושוטף את מה שנמצא. אפילו שיש בו סימן, התורה התירה אותו למוצא ואפילו באה לידו לפני יאוש²⁷⁵.

ונחלקו בדבר שאין בו סימן, אביי אמר אינו יאוש, שהרי לא ידע שנפל ממנו. רבא אמר שהוא יאוש, מפני שכשיודע שנפל ממנו מתיאש ואומר שאין לי בו סימן. ומעכשיו הוא מתיאש שהרי נפל, וכשיודע שוב אין דעתו עליו.

פירות מפוזרים בשעת אסיפת ומביאה הגמרא²⁷⁶ ראייה לרבא ממה ששנינו במשנה, הגרנות והם אבדה מדעת פירות מפוזרין הרי אלו שלו. והרי בעל הפירות אינו יודע שנפל ממנו!. ואמר רב עוקבא בר חמא המשנה עוסקת בשנת אסיפת הגרנות והיא אבידה מדעת. והפירות לא נפלו ממנו ומדעת הניחם הפקר. עוד מביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה, מעות מפוזרות הרי אלו שלו. והרי לא ידע שנפלו ממנו!. דוחה הגמרא כמו שרבי יצחק אמר, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, וקודם שמצאו נודע לבעלים שנפלו והתיאשו. גם כאן אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה.

עוד מביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה, עיגולי דבילה וככרות של נחתום הרי אלו שלו. והרי לא ידע שנפלו ממנו. ואומרת הגמרא שאגב כובדם הבעלים יודע מיד כשנפלו. וכן אין ראייה ממה ששנינו במשנה, ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו, שאגב חשיבותם הבעלים ממשמש בהו וכדרכי יצחק ויודע מיד כשנפלו.

המוצא מעות בכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו ומוצא מעות בכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו

מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות²⁷⁷ ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן, הרי לא ידע שנפלו. אמר רבי יצחק, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והבעלים ידע שנפלו ממנו לפני שהמוצא מצאם. ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, מאימתי כל אדם מותרים בלקט? משילכו בה הנמושות. ואמרו מה הם נמושות? אמר רבי יוחנן, זקנים עניים ההולכים על משענתם בנחת, ורואים כל שבולת ושבולת. ריש לקיש אמר, מלקטים אחרי מלקטים, שלוקחים הכל מלפניהם. ואם יאוש שלא מדעת אינו יאוש, מדוע הדבר מותר? דוחה הגמרא, שהעניים של עיר אחרת מתיאשים מתחילה, מפני שיש בעיר הזו עניים, והעניים של העיר הזו ילקטו את כל הלקט שבשדות.

275 כמו שאומרים לקמן מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת. רש"י.

276 סימן: פמג"ש ממקגט"י ככסע"ז.

277 תוס' הקשו כיון שכבר הקשה מהמשנה של מעות מפוזרות מדוע הקשה מהברייתא. ומדוע רבי יצחק לא אמר את דברי על המשנה? וי"ל שעדיף להקשות מהברייתא שמשמע שבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג שיש סימן. מכך שאמרו בה את הטעם שהרבים מצויין שם. ומשמע שאע"ג שכשזו הגביה עדיין היה בעל האבידה בבית המדרש ולא ידע שנפל ממנו. תוס'.

קציעות בדרך אפילו בצד שדה קציעות
מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, קציעות²⁷⁸
בדרך ואפילו בצד שדה ששוחים בה קציעות

שידוע שבאו מאלו. וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל, אפילו שכשנפל לא ידע כיון שכשידע מתיאש מעכשיו, הוא יאוש כרבא. ופטורות מן המעשר כדין הפקר שפטור מן המעשר²⁷⁹. בזיתים ובחרובים אסור. הרישא לא קשה לאביי מפני שאפשר לתרץ שמתחילה ידע והתיאש. קציעות אגב חשיבותן ממשמש בהם. ובתאנה הוא ידע שהיא נפלה מן העץ²⁸⁰. אלא לרבא קשה ממה מה ששנינו בסיפא, בזיתים ובחרובים אסור?

ר' אבהו או' הזית שונה שחזותו
מוכיח עליו וניכר של מי הזיתים

והגמרא הבינה בסלקא דעתך, משום שאינם
עשויים לנתר מן העץ, ואין לומר שהבעלים ידע

שנפלו והתיאש. ואפילו שכשידע הוא יתיאש אינו יאוש מעכשיו. כאביי שאמר 'יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש?' אמר רבי אבהו, זית שונה הואיל וניכר ממראיתו של מי הוא והבעלים לא מתייאש גם אחרי שידע שנפלו. מפני שיאמר כולם יודעים שהם שלי ואינם הפקר ולא יקחום. ואף על גב שהזיתים מנתרים ידוע מקומו של איש ואיש. שואלת הגמרא, אם כך גם ברישא יהיה הדין כן? אמר רב פפא, תאנה נמאסת עם נפילתה. וכיון שהבעלים יודע שנופלת, הוא מתיאש מתחילה משום שהיא נמאסת בנפילתה, ואינה חשובה לו מיד כשנפלה ומפקירה.

גנב גזלן וירדן שנטל מזה ונתן לזה מה
שנטל נטל ומה שנתן בליסטים מזויין

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו בתוספתא,
הגנב שנטל מזה ונתן לזה, וכן גזלן שנטל

278 קציעות. תאנים שקוצצין אותם באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחן בשדה ליבש. רש"י.

279 ופטורות ממעשר. במס' פאה מוכח שדוקא הפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר אבל הפקיר לאחר גמר מלאכה אין בכך כלום. וכן מדובר קודם גמר מלאכה שלא נתייבשו עדיין. שתאנים העומדין לשוטחן בשדה ולעשות מהן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שיתייבשו. ואפילו זכה בהן המוצא קודם שיתייבשו פטורות מן המעשר כמו שאמרו, המפקיר כרמו והשכים בבקר ובצרו פטור מן המעשר. ובהקדש אם הקדיש קודם גמר מלאכה ונפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר. תוס'.

280 בשלמא לאביי תאנה מותרת כיון דרגילות היא שנתרה מעיקרא מתיאש שסבור שהמוצא יקחנה, כי לא ידע שנפלה מן האילן. אלא סבור שמעוברי דרכים נפלה. ובזיתים ובחרובים אסור דלא עבידי דנתרי. אע"ג שאם היה יודע שנפלו היה מתיאש, שעוברי דרכים יקחו כי יאמרו שנפל מעוברי דרכים. עכשיו שלא ידע סבור שלא נפלו אסורה. שהוא יאוש שלא מדעת. אבל לרבא שהוא יאוש מדוע אסור. וא"ת אם דין הוא שתולים בעוברי דרכים ולא באילן שאצלו למה אסור בזיתים ובחרובים? וי"ל שודאי אין לתלות בעוברי דרכים אלא באילן. אלא שהבעלים מתיאשים לפי שהם סבורים שעוברי דרכים יורו היתיר שלא כדין בפירות ויתלום בעוברי דרכים. וא"ת אם כן מה הקשו לרבא, נאמר שזיתים וחרובים אסורים משום שאף לאחר שידעו הבעלים שנפלו לא נתיאשו, שידועים שהמוצא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן כמו האמת שאין לתלות בעוברי דרכים. וי"ל שאם אינם מתיאשים בתאנה למה מותרים? ויש ספרים שגורסים שאני זית הואיל וזיתו מוכיח עליו. וזוה מתורץ מה שהקשו. כלומר מפני שהם תחת הזית הבעלים יחשבו שהמוצא לא יתלה בעוברי דרכים, אבל תאנה עם נפילתה נמאסת פירוש מתלכלכת ונמאסת בעיניו ומפקירה. אבל ברוב ספרים גורסים, הואיל וחזותו מוכיח עליו, ואע"ג דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאיניש איניש. פירוש זיתים שנפלו דומין לזיתים שעומדים באילן ולפיכך אף כשידעו הבעלים שנפלו לא יתיאשו. שידועים שהמוצאם לא יקחם. אבל תאנה עם נפילתה נמסת. ובערוך גורסים נמסת בלא א"ל, ואין דומין לאותם שבאילן. או גורסים נמאסת, ומחמת שמתלכלכת אינה דומה לתאנה שבאילן. תוס'.

מזה ונתן לזה וכן ירדן²⁸¹ שנטל מזה ונתן לזה. מה שנטל נטל, ומה שנתן נתן. בגזלן וירדן מדובר שהבעלים ראה אותם והתייאש. אבל בגנב האם ראה אותו שהתייאש?. פירש רב פפא, בלסטים מזוין שלקח ממנו בחזקה וידע והתייאש. והברייתא שנתה את הדין בשני סוגים של גזלן.

281 וכן שאר נהרות ותנא זה על יד הירדן היה יושב

